

УДК 342.56:342

К.А. БАБЕНКО, докт. юрид. наук,
Київський апеляційний адміністративний суд

ПРАВОВИЙ СТАТУС АПЕЛЯЦІЙНИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ

Ключові слова: апеляційний адміністративний суд, довіра громадян, завдання, обов'язки, права, правовий статус

Можливість оскарження рішення публічного чи приватного суб'єкту права, на наш погляд, є природним правом людини. Не є виключенням із цього правила й судова влада. В механізмі держави провідне місце щодо оскарження рішень судів першої інстанції належить апеляційним судам. Невід'ємне місце в їх системі займають адміністративні апеляційні суди, які переглядають судові рішення місцевих адміністративних судів (місцевих загальних судів як адміністративних судів та окружних адміністративних судів), які знаходяться у межах їхньої територіальної юрисдикції, в апеляційному порядку як суди апеляційної інстанції [1].

Від того, як чітко будуть на законодавчому рівні виписані права і обов'язки адміністративних апеляційних судів, правове положення у суспільстві як публічних юридичних осіб, на пряму чи опосередковано залежить ефективність забезпечення прав і свобод громадян. Іншими словами, без належного визначення та законодавчого закріплення правого статусу адміністративних апеляційних судів не можливо забезпечити права і свободи громадян фізичних і юридичних осіб, поновлення яких не відбулося на першій стадії розгляду адміністративної справи.

До проблеми правового статусу апеляційних адміністративних судів звертали свої погляди науковці-правники В.Б. Авер'янов, В.М. Бевзенко, В.В. Галуцько, Ю.В. Гридасов, Ю.А. Коротких, А.А. Іванищук, С.О. Короед, А.О. Неугодинов, С.Ф. Скакун та ін. Проте, на сучасному етапі розвитку суспільних відносин в Україні ця проблематика вимагає подальшого розвитку. Тому мета статті

полягає в тому, щоб на основі теорії права, діючого вітчизняного та міжнародного законодавства визначити правовий статус апеляційних адміністративних судів, як провідної інституції захисту прав, свобод і законних інтересів не владних осіб, від порушень з боку суб'єктів владних повноважень, забезпечити ті, що на першій інстанції адміністративного судочинства зробити не вдалось. Новизна роботи полягає в подальшому розвитку правового статусу апеляційних адміністративних судів, як закріпленого державою, через законодавство юридичне становище системи адміністративних судів України, згідно з якими вони як орган державної влади і юридична публічна особа здійснюють діяльність шляхом виконання своїх зобов'язань перед народом України, в першу чергу, щодо здійснення чесного і справедливого правосуддя, як суди другої інстанції у порядку, встановленому процесуальним законом та наділених по виконанню цього певними правами.

У відповідності до теорії права, правовий статус людини (від лат. «status» – положення, стан) – це юридично закріплене становище людини в суспільстві, відповідно до якого фізична особа як суб'єкт права вступає у правовідносини, координує свою діяльність і поведінку в суспільстві [2, с.60]. Британська енциклопедія визначає соціальний статус людини, як відносний ранг, який людина має з супутніми правами, обов'язками й способом життя в соціальній ієрархії, заснованої на честі і престижі. Статус може бути приписаний, або призначений людині при народженні без посилання на будь-які вроджені здібності, або досягається особою завдяки своїй практичній діяльності на основі особливих якостей і здібностей в умовах конкуренції та індивідуальних зусиль [3].

Апеляційні суди є другим рівнем (ланкою) в системі судів загальної юрисдикції, які призначені реалізувати конституційний принцип щодо забезпечення апеляційного оскарження рішень суду. В Україні діють загальні та спеціалізовані апеляційні суди. Судові округи (територія, на яку поширюється юрисдикція суду) в загальних і спеціа-

лізованих апеляційних судах не співпадають. Окрім того, в підсистемі загальних судів назва суду і межі судового округу визначені законом. Щодо спеціалізованих судів, то вирішення вказаного питання віднесено до компетенції Президента України [4].

Тим самим, усі апеляційні суди в Україні визнаються другим рівнем (ланкою) в системі судів, які реалізують природне право громадян та конституційний принцип щодо забезпечення оскарження рішень суду першої інстанції, і одним видів апеляційних судів є окружні апеляційні адміністративні, які утворюються Президентом України

А.Ю. Коротких визначив, що адміністративний суд є єдиним спеціальним органом судової влади, який забезпечує контроль за діяльністю публічної адміністрації шляхом здійснення правосуддя. Законодавець наділив адміністративний суд правовим статусом, завдяки якому кожний має доступ до своєчасного та результативного захисту порушених прав та інтересів [5].

Згідно до діючого законодавства судоустрій правовий статус апеляційних адміністративних судів будується за загальними принципами судоустрою, а саме територіальності, спеціалізації та інстанційності. При цьому окружні адміністративні суди є невід'ємною частиною системи судоустрою. До основних повноважень апеляційного суду відносяться здійснення правосуддя у порядку, встановленому КАСУ, зокрема, суди аналізують судову статистику у сфері адміністративного судочинства, проводять узагальнення судової практики адміністративних судів першої інстанції судів, здійснюють інформування про результати узагальнення судової практики рішень (ухвал) адміністративних судів із найбільш складних та резонансних справ відповідних адміністративних судів першої інстанції та надають допомогу адміністративним судам першої інстанції в застосуванні адміністративного законодавства.

А.О. Неугоднікова, присвятивши проблемі адміністративно-правового статусу адміністративного суду окрему студію, вважає, що він складається з: організаційного блоку, до якого належать положення, що визнача-

ють порядок утворення і структуру органу, порядок встановлення посади, а також порядок призначення до складу органу і заміщення відповідної посади; цільового блоку, який, в свою чергу, включає функції та задачі цього органу. Вчена вважає, що до основних функцій адміністративного суду належить: функція правосуддя; функція судового контролю; до допоміжним функціям належить: дозвільна функція. кадрова функція; організаційна функція та ін.; компетенції адміністративного суду (предметна та функціональна), яка представляють собою сукупність прав та обов'язків суду: предмета визначає повноваження органу судової влади; функціональні повноваження – це різного характеру дії вказаного судового органу у процесі здійснення правосуддя, пов'язанні з вирішальними діями суду по керівництву процесом [6].

З урахуванням точки зору А.О. Неугоднікової можна стверджувати, що правовий статус апеляційних адміністративних судів мав би характеризуватися організаційний блоком – порядком утворення і структурою системи окружних апеляційних судів та цільового блоку, до складу якою входять функції та задачі адміністративних апеляційних судів.

У відповідності до положень КАСУ, апеляційні адміністративні суди мають наступні основні зобов'язання: переглядати судові рішення в адміністративних справах в апеляційному порядку колегією у складі трьох суддів; розглядати адміністративні справи у двомісячний строк з дня надходження апеляційної скарги; переглядати судові рішення суду першої інстанції в межах апеляційної скарги; при підготовці справи до апеляційного розгляду суддя-доповідач зобов'язаний протягом десяти днів після відкриття апеляційного провадження: з'ясувати склад учасників адміністративного процесу; надсилати копії ухвали про відкриття апеляційного провадження особам, які беруть участь у справі; з'ясувати обставини, на які посилаються особи, що беруть участь у справі; пропонувати особам, що беруть участь у справі, подати нові докази; після закінчення апеляційного провадження справа не пізніш

як у семиденний строк має бути направлена до адміністративного суду першої інстанції, який її розглянув; у разі прийняття постанови або ухвали суду апеляційної інстанції в порядку письмового провадження справа повертається до адміністративного суду першої інстанції невідкладно після набрання постановою або ухвалою суду апеляційної інстанції законної сили [1].

Таким чином, апеляційні адміністративні суди, в контексті адміністративно-правового статусу, в першу чергу, зобов'язані чесно, неупереджено і справедливо переглядати судові рішення в адміністративних справах в апеляційному порядку у строк, встановлений КАСУ з дня надходження апеляційної скарги.

По виконанню зазначених обов'язків апеляційні адміністративні суди мають наступні основні права: можливість здійснювати розгляд адміністративної справи в письмовому провадженні, виходити за межі доводів апеляційної, досліджувати докази, які не досліджувалися у суді першої інстанції або з порушенням вимог, залишити апеляційну скаргу без задоволення, а постанову суду без змін; змінити постанову суду; скасувати її та прийняти нову постанову суду; скасувати постанову суду і залишити позовну заяву без розгляду або закрити провадження у справі, визнати постанову суду не чинною і закрити провадження у справі [1].

Усе вище викладене дає можливість сформулювати такі висновки щодо змісту правового статусу апеляційних адміністративних судів:

- правовий статус апеляційних судів, це юридично закріплене державою становище системи адміністративних судів України, згідно з якими вони як орган державної влади і юридична публічна особа здійснює свою діяльність;

- правовий статус апеляційних судів поперед всього, це сукупність їх обов'язків і прав;

- апеляційні суди є другим рівнем (ланкою) в системі судів загальної юрисдикції, які призначені реалізувати конституційний принцип щодо забезпечення апеляційного оскарження рішень суду;

- невід'ємною частиною системи адміністративних судів та апеляційних судів є апеляційні адміністративні суди, які є спеціалізованими судами у системі судів загальної юрисдикції;

- усі апеляційні суди в Україні є другим рівнем (ланкою) в системі судів, які реалізують природне право громадян (а також інших осіб) та конституційний принцип щодо забезпечення оскарження рішень суду першої інстанції, одним із видів апеляційних судів є окружні апеляційні адміністративні, які утворюються Президентом України;

- апеляційні адміністративні суди зобов'язані переглядати судові рішення в адміністративних справах в апеляційному порядку колегією у складі трьох суддів, розглядати їх у двомісячний строк в межах апеляційної скарги;

- по виконанню зазначених обов'язків апеляційні адміністративні суди мають право здійснювати адміністративної справи в письмовому провадженні, виходити за межі доводів апеляційної, досліджувати докази, залишити апеляційну скаргу без задоволення, а постанову суду без змін; змінити постанову суду; скасувати її та прийняти нову постанову суду.

Отже, правовий статус апеляційних адміністративних судів, це закріплене державою, через закони (в першу чергу, Закон України «Про судоустрій та статус суддів» та КАСУ) та інших нормативно-правових актів юридичне становище системи адміністративних судів України, згідно з якими вони як орган державної влади і юридична публічна особа здійснюють свою діяльність шляхом виконання своїх зобов'язань перед народом України та наділених по виконанню їх прав. Виявлено, що основними обов'язками адміністративних судів є здійснювати чесно і справедливо правосуддя у порядку, встановленому процесуальним законом, переглядати судові рішення в адміністративних справах в апеляційному порядку колегією у складі трьох суддів, розглядати їх у двомісячний строк в межах апеляційної скарги. Основними правами є можливість здійснювати адміністративної справи в письмовому провадженні, виходити за ме-

жі апеляційних доводів, досліджувати докази, приймати рішення по адміністративній справі (залишити апеляційну скаргу без задоволення, змінити або скасувати постанову).

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс адміністративного судочинства : від 06.07.2005 р., № 2747-IV // Голос України. – 23.08.2005. – № 158.

2. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник / О. Ф. Скакун. – К. : Алерта : ЦУЛ., 2011. – 524 с.

3. Social status [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.britannica.com/topic/social-status>.

4. Апеляційні суди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://radnuk.info/pidrychnuku/sydovi-orgonu/502-tuxui/10723-24--.html>.

5. Коротких А. Ю. Поняття та структура правового статусу адміністративного суду як суб'єкту адміністративної юстиції / А. Ю. Коротких // Митна справа. – 2013. – № 5 (89). – Ч. 2. – Кн 2. – С. 134–139.

6. Неугодніков А. О. Правовий статус адміністративного суду в Україні: адміністративно-правовий аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / А. О. Неугодніков. – О., 2006. – 18 с.

Бабенко К. А. Правовий статус апеляційних адміністративних судів / К. А. Бабенко // Форум права. – 2016. – № 4. – С. 16–19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_4_5.pdf

Доведено, що правовий статус апеляційних адміністративних судів, це закріплене державою, через законодавство юридичне становище системи адміністративних судів України, згідно з якими вони як орган державної влади й юридична публічна особа здійснюють свою діяльність шляхом виконання своїх зобов'язань перед народом України та наділені по виконанню їх відповідними правами. Виявлено, що основними обов'язками адміністративних судів є здійснювати чесно і справедливо правосуддя у порядку, встановленому процесуальним законом, переглядати судові рішення в адміністративних справах в апеляційному порядку колегією у складі трьох суддів, розглядати їх у двомісячний строк в межах апеляційної скарги.

***

Бабенко К.А. Правовой статус апелляционных административных судов

Доказано, что правовой статус апелляционных административных судов, это закрепленное государством, через законодательство юридическое состояние системы административных судов Украины, согласно которым они как орган государственной власти и юридические публичные лица осуществляют свою деятельность путем выполнения своих обязательств перед народом Украины и наделены по выполнению их соответствующими правами. Виявлено, что основными обязанностями административных судов является честное и справедливое правосудия в порядке, установленном процессуальным законом, пересматривать судебные решения по административным делам в апелляционном порядке коллегией в составе трех судей, рассматривать их в двухмесячный срок в пределах апелляционной жалобы.

***

Babenko K.A. The Legal Status of Administrative Courts of Appeal

In the article the legal status of administrative courts of appeal this is proved by the state through legislation legal position of administrative courts of Ukraine. Appeal Courts is a public authority and a legal public entity that operate by its commitments to the people of Ukraine and endowed for the implementation of their respective rights. Found that the main binding by the administrative courts is to carry out justice fairly and justly in the manner prescribed by the procedural law, review court decisions in administrative.